Suomen Kansanopistoyhdistys
Finlands Folkhögskolförening

Lausunto 4.10.2022

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN SIVISTYS- JA TIEDEJAOSTOLLE

Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2023.

Suomen Kansanopistoyhdistys kiittää valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostoa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2023 (HE 154/2022 vp). Kansanopistoyhdistys keskittyy lausunnossaan erityisesti jaoston valitsemiin teemoihin: vapaan sivistystyön resursseihin, oppivelvollisuuden laajentamiseen ja kotoutumiskoulutuksen rahoituksen riittävyyteen. Osana vapaan sivistystyön resurssien kehittämistä Kansanopistoyhdistys haluaa kiinnittää jaoston huomiota yhdistyksen tekemään aloitteeseen korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämisestä.

Vapaan sivistystyön resurssit

Korkeakoulutuksen saavutettavuuden kehittäminen hyödyntämällä kansanopistojen osaamista
Vapaan sivistystyön osaamista ja resursseja voitaisiin hyödyntää laajemmin korkeakoulutuksen saavutettavuuden kehittämisessä. Suomi tarvitsee menestyäkseen korkeakoulutasoista osaamista yhä useammalle. Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa linjataan, että vähintään puolet nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon vuonna 2030. Sivistysvaliokunta (SiVM 19/2021 vp) piti käsittelyssään tärkeänä, että: "joustava pääsy korkeakouluopintoihin turvataan ja korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämisessä vahvistetaan vapaan sivistystyön roolia korkeakoulujen yhteistyökumppaneina. Avoimen yliopiston väylästä tulee tehdä riittävän laaja ja volyymiltään uskottavasti toteutettava. Vapaa sivistystyö voi valtakunnallisena verkostona huolehtia, että avoimia korkeakouluopintoja on kaikkien saatavilla taloudellisesta asemasta ja kotipaikasta riippumatta." **Suomen Kansanopistoyhdistys esittää, että kansanopistoverkoston osaamista hyödynnetään korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämisessä. Tätä varten esitämme uuden kokeilun käynnistämistä syksyllä 2023.**

Suomen Kansanopistoyhdistys esittää, että valtion talousarviossa vuodelle 2023 varataan 1,9 milj. euroa rahoitusta korkeakoulutuksen saavutettavuutta parantavan KOVA-kokeilun käynnistämiselle.
Kansanopistot tarjoaisivat KOVA-koulutuksessa vuosittain 1000 lukuvuoden mittaista (35 opiskelijaviikkoa) opiskelupaikkaa 19–22-vuotiaille opiskelijoille. KOVA-koulutuksen opetussuunnitelma koostuisi noin 40–50 opintopisteestä korkeakouluopintoja sekä akateemisiin opiskelutaitoihin ja opinto-ohjaukseen liittyvistä opinnoista. Se ohjaisi nuoria aikuisia korkeakouluopintoihin ja tukisi korkeakouluopinnoissa vaadittavien opiskelutaitojen kehittymistä sekä vahvistaisi nuorten aikuisten alavalintoja.

KOVA-koulutus lisäisi korkeakoulutuksen saavutettavuutta: mahdollisuuksia hankkia korkeakoulutasoista osaamista yhdenvertaisesti varallisuudesta, sukupuolesta, kotipaikkakunnasta tai opiskeluvalmiuksista riippumatta. Kokeilulla edistetään koulutuksellista tasa-arvoa. Koulutus olisi opiskelijalle maksuton. Opistovuoden aikana suoritetut opinnot ovat päätoimisia opintoja, ja ne oikeuttavat opintotukeen. Kokeiluaika on 3 vuotta aikavälillä 1.8.2023–31.7.2026. Tuloksia arvioitaisiin kokeilun aikana ja päätösarviointi tehdään vuonna 2026. Karvi toteuttaisi pilotin vaikuttavuusarvioinnin. Kansanopistot kohdentavat kokeiluun opiskelijaviikkosuoritteita (laskennallisesti 57 % rahoituksesta).

Kansanopistoyhdistys esittää, että opiskelijalle maksuton kokeilu rahoitetaan kansanopistojen vapaan sivistystyöhön kohdennettavalla erillisellä rahoituksella (laskennallisesti 43 %), johon osoitetaan vuonna 2023 1,9 miljoonaa euroa ja vuosina 2024–2026 noin 3,8 miljoonaa euroa vuosittain.

Oppivelvollisuuden laajentaminen

Talousarvioesityksessä todetaan, että oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen toimeenpanoa jatketaan. Talousarvioesityksessä vuodelle 2023 on opetus- ja kulttuuriministeriön momentilla 29.10.31 kohdennettu kansanopistoille 3,5 milj. euroa oppivelvollisille suunnatun koulutuksen toteuttamiseen. Määräraha on vuoden 2022 kanssa samansuuruinen. Kansanopistoissa käynnistyi elokuussa 2021 uusi oppivelvollisille suunnattu vapaan sivistystyön koulutus. Siitä on saatu hyviä kokemuksia ja koulutukselle on kasvava tarve. Vuoden 2022 yhteishaussa Opistovuosi oppivelvollisille -koulutukseen oli noin 1000 ensisijaista hakijaa, ja tämän lisäksi hakijoita oli runsaasti muilla sijoilla. Lisäksi koulutukseen voi hakeutua muiden opintojen keskeytyessä tai muusta syystä jatkuvan haun kautta. Maksuton kansanopistovuosi peruskoulun jälkeisenä koulutusvaihtoehtona edesauttaa nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistymiseen ja koulutukseen. Kansanopistojen nuorille järjestämä uudenlainen yhteisöllinen koulutus on myös tärkeä osa koronaepidemiasta elpymistä. Suomen Kansanopistoyhdistys esittää, että talousarvioesityksen määrärahaa oppivelvollisille suunnattuun kansanopistojen koulutukseen vuodelle 2023 kasvatetaan, jotta se vastaa kasvavaan koulutustarpeeseen.

Yhdistys esittää, että opiskelupaikkoja lisätään siten, että 1 000 nuorta voi opiskella Opistovuosi-koulutuksessa vuosittain. Talousarvioesityksessä ei ole huomioitu kansanopistojen oppivelvollisten vapaan sivistystyön opiskelijoiden oppimateriaalikustannuksia, joista on vastikään säädetty. Tämä tulee korjata. Vuoden 2023 talousarvioesitykseen nähden 350 opiskelijan lisäys ja oppimateriaalikustannusten huomioiminen tarkoittaa 1,8 miljoonan euron lisäystä. Talousarviossa on varauduttu vain noin 650 opiskelijaan.

Kotoutumiskoulutukseen osoitetun rahoituksen riittävyys

Suomen Kansanopistoyhdistys pitää hyvänä, että hallituksen esityksessä vuoden 2023 talousarvioiksi sekä julkisen talouden suunnitelmassa lisätään 5 M € vapaan sivistystyön kotouttamiskoulutukseen ja erityisesti Ukrainan pakolaisille suunnattuun koulutukseen. Tämän lisäksi talousarvioesitykseen on varattu 11,83 milj. euroa maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelman mukaiseen maksuttomaan vapaan sivistystyön koulutukseen. Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä maahanmuuttajien koulutuspalvelujen turvaamista, jotta kaikkien riittävistä perustaidoista ja osaamisesta voidaan varmistua. Kansanopistoyhdistys pitää lisäksi tärkeänä, että kotoutumisajan ylittäneiden koulutuspalvelut ja erityisesti maahanmuuttajanaisten mahdollisuudet osallistua koulutukseen turvataan. Tällä hetkellä kansanopistoille rahoitetaan maahanmuuttajien koulutus 100 % valtionosuudella vain silloin, kun koulutus on osa kotoutumissuunnitelmaa. Kansanopistoyhdistys haluaa kiinnittää sivistys- ja tiedejaoston huomiota siihen, että on välttämätöntä, että kotoutumisajan ylittäneet voivat osallistua vapaana sivistystyönä järjestettävään koulutukseen 100 % valtionosuusrahoituksella maksutta.

Kansanopistoyhdistys esittää, että vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutuksen rahoitusta lisätään vuodelle 2023 siten, että se huomioi kotoutumisajan ylittäneiden koulutuksen rahoitustarpeen. Koko vapaalle sivistystyölle tarvittava määrärahalisäys on noin 5 miljoonaa euroa vuositasolla. Lisäksi Kansanopistoyhdistys esittää, että vapaan sivistystyön lainsäädäntöä muutetaan siten, että kotoutumisajan ylittäneet voivat osallistua maksuttomiin opintoihin.

Perus- ja digitaitojen kehittäminen

Suomalaisten osallistuminen aikuiskoulutukseen on kansainvälisesti vertailtuna hyvällä tasolla. Osallistuminen on kuitenkin laskusuunnassa, ja osaaminen kasautuu. Suomessa on paljon ihmisiä, joilla on puutteelliset **perus- ja digitaidot**. Heikot perustaidot ovat vahvasti yhteydessä työttömyyteen. Koulutukseen vähäisesti osallistuvien henkilöiden osallistumisesteinä ovat opintojen maksullisuus tai toimeentulokysymykset. Jatkuvan oppimisen uudistuksen toimenpiteet eivät kohdennu työttömiin heikot perus- ja digitaidot omaaviin. Heikot perustaidot omaaville on kyettävä tarjoamaan maksuttomia

opiskeluvaihtoehtoja ja heidän tulee voida opiskella toimeentulon vaarantumatta. Vapaan sivistystyön opintosetelirahoitus mahdollistaisi maksuttoman opiskelun ja sen kohdennettavuus rahoitusinstrumenttina on hyvä. Opintosetelirahoituksen taso on kuitenkin täysin riittämätön. Aiemmista opintoseteliavustuksilla toteutetuista interventioista on hyvät kokemukset.

Suomen Kansanopistoyhdistys esittää, että kasvatetaan vapaan sivistystyön opintosetelirahoitusta ja kohdennetaan uutta opintoseteliavustusrahoitusta heikot perus- ja digitaidot omaaville. Näin varmistetaan tarjonnan laajeneminen ja opiskelijalle maksuttomat opinnot.

Vapaan sivistystyön yksikköhinnat 2023

Samanaikaisesti talousarvion kanssa käsiteltävänä on hallituksen esitys 158/2022. Sen mukaisesti opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että koronaepidemiasta johtuvat toiminnan volyymin ja kustannusten pienentyminen eivät vaikuta alentavasti tulevien vuosien rahoitustasoon ja jakautumiseen. Kansanopistoyhdistys pitää esitystä hyvänä.

Käsiteltävänä olevassa talousarvioesityksessä vuodelle 2023 esitetään, että vapaan sivistystyön valtionosuuden indeksikorotus on 3,8 %. Kansanopistoyhdistys pitää indeksikorotusten toteuttamista kannatettavana sekä erittäin tarpeellisena kustannusten noustessa voimakkaasti. Se toteaa kuitenkin, että niiden vaikutus on jälkijättöinen. Kansanopistot ovat lakisääteisesti sisäoppilaitoksia, ja näin ollen pääosalla kansanopistoista on laaja omassa omistuksessa oleva kiinteistömassa (opetustilat, asuntolat, ruokailutilat). Kiinteistöjen energiakustannukset ovat nousseet huomattavasti, ja ne aiheuttavat kansanopistoille erittäin suuria odottamattomia kustannuksia, joihin oppilaitoksissa ei ole voitu varautua.

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry:n puolesta

4.10.2022

Helena Ahonen
puheenjohtaja

Tytti Pantsar
toiminnanjohtaja

Lisätietoja:
Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry
Puheenjohtaja Helena Ahonen, 040 537 0999, helena.ahonen@step.fi
Toiminnanjohtaja Tytti Pantsar, 040 531 8000, tytti.pantsar@kansanopistot.fi

Kansanopistot ovat vapaan sivistystyön oppilaitoksia, jotka järjestävät päätoimisia ja pitkäkestoisia opintoja, joiden kautta opiskelijat etenevät erilaisiin jatko-opintoihin ja työelämään. Kansanopistoissa on vapaan sivistystyön koulutuksen lisäksi tarjolla aikuisten perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, oppivelvollisille suunnattua koulutusta sekä työvoimapoliittista koulutusta. Suomessa on 75 kansanopistoa. Vuosittain kansanopistoissa opiskelee yli 18 000 opiskelijaa erilaisissa pitkäkestoisissa ja päätoimisissa opinnoissa sekä noin 80 000 opiskelijaa lyhytkursseilla.